

ZAKONIK O SUODGOVORNOSTI NA BISKUPIJSKOJ I ŽUPNOJ RAZINI

NIKOLA ŠKALABRIN*

Katolički bogoslovni fakultet

262:348.1

Sveučilišta u Zagrebu
rad

Teologija u Đakovu
2004.

Đakovo, Hrvatska

Sažetak

UDK

Izvorni znanstveni

Primljeno: lipanj

Ako pogledamo stvarno kazalo u Dokumentima Drugoga vatikanskog koncila i u Zakoniku kanonskoga prava, iznenadit će nas činjenica da se u njima uopće ni ne spominje riječ »suodgovornost«. Valja ipak naglasiti da je sudbina tog izričaja bitno povezana s ekleziologijom zajedništva, koja je središnja i temeljna ideja saborskih dokumenata. Crkva je zajedništvo, a to znači da u njoj mora postojati sudjelovanje i suodgovornost vjernika. Autor donosi misli uvaženih kanonista, kojima dugujemo različita razmišljanja o implikacijama suodgovornosti u ekleziologiji zajedništva, ali i označavanje temelja od kojih polaze da bi opisali funkcije i granice struktura suodgovornosti. Autor smatra da točno poznavanje crkvenih saborskih dokumenata i njihovih doktrinarnih tumačenja predstavlja prijeko potrebnu pretpostavku da se saberu potencijali koji se nalaze u normativi Zakonika o tijelima sudjelovanja i suodgovornosti u Crkvi.

Ključne riječi: zajedništvo, suodgovornost, odgovornost, sinodalnost, odlučivanje, tijela sudjelovanja i suodgovornosti, biskupija, župa.

---

* Prof. dr. sc. Nikola Škalabrin, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Teologija u Đakovu, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Hrvatska.

Uvod

Riječ *suodgovornost* (*corresponsabilitas*)¹ nepoznata je u načinu govora Drugoga vatikanskog sabora i samog Zakonika kanonskoga prava, ali je postala aktualna za označavanje zajedničkog djelovanja na nekom određenom poslanju ili zadaći u Crkvi. Radi se o crkvenim tijelima koja ostvaruju - prema kanonskoj normativi koja je na snazi - načelo *crkvenog sudjelovanja*. To su povijesni oblici u koje je Zakonik kanonskoga prava preveo zahtjev zajedništva, sadržan u učiteljstvu Drugoga vatikanskog sabora, a koji poziva sve krštene da u prepoznavanju različitih službi i karizmi preuzmu djelatni dio u procesu izrade odluka koje se tiču samog života Crkve.

Konačni tekstovi dokumenata Drugoga vatikanskog sabora nikada ne upotrebljavaju riječ *suodgovornost*, koja se javlja, s rastućim uspjehom, u literaturi nakon Sabora, a izlaže jednu od ključnih ideja ekleziološkog utemeljenja samog Sabora. Doista, Drugi vatikanski sabor ne zaustavlja se samo na tome da predstavi Crkvu kao »puk skupljen u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga« (LG 4), to jest kao Božji narod (LG 9-14), oblikovan od Kristovih vjernika koji su nanovo rođeni »ne iz sjemena raspadljiva nego neraspadljiva: riječju Boga koji živi i ostaje« (1 Pt 1, 23), ne iz tijela nego iz vode i Duha (Iv 3, 5-6). Sabor ide dalje i izvlači posljedice tog nauka. U Crkvi doista postoji, kako tvrdi Dekret o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* (AA 2,2), »različitost službi, no i jedinstvo poslanja«: ministerijalno se svećeništvo stvarno razlikuje od općeg svećeništva vjernika i to »bitno a ne samo po stupnju« (LG 10, 2), ali su ipak jedno i drugo svećeništvo uzajamno povezani, participirajući, svako na vlastiti način, na jedinom Kristovom svećeništvu. Mogli bismo reći, parafrazirajući saborski tekst, da je temeljna jednakost svih vjernika po krsnoj milosti ta koja nas ukorjenjuje u jedinstveno Kristovo tijelo, zbog uspostave elemenata jedinstva unutar crkvene zajednice.

Na tu se jednakost nakalamljuju ministerijalne razlike, koje izvire iz svetog reda.² O tome Sabor jasno govori: »Premda se neki po Kristovoj volji postavljaju kao učitelji i djelitelji tajna i pastiri za druge, ipak postoji među svima prava

---

¹ U latinskim se rječnicima ne nalazi riječ *corresponsabilitas*. Zanimljivo je da se ona u crkvenoj literaturi može naći u dvostrukom obliku: *corresponsabilitas* i *conresponsabilitas*, o čemu usp. *Enchiridion Vaticanum*, sv. 9, br. 1806, gdje stoji pod brojem 6. naslov: *Participatio et corresponsabilitas in Ecclesia* i H. MÜLLER, *De formis iuridicis conresponsabilitatis in Ecclesia*, u: *Periodica de re morali canonica liturgica* 69 (1980), str. 303-304. Zanimljivo je da ni Anićevo Rječnik hrvatskog jezika ne spominje pojam *suodgovornost*. Usp. V. ANIĆ, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 1991, str. 696. Pojam »SUODGOVORNOST, f. zajednička, skupna odgovornost« nalazimo u: JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, *Rječnik hrvatskoga i srpskoga jezika*, sv. XVII., Zagreb, 1959.-1962., str. 23.

² Usp. M. RIVELLA (ed.), *Partecipazione e corresponsabilità nella Chiesa. I Consigli diocesani e parrocchiali. Presentazione di G. Ghirlanda*, Ancora, Milano, 2000, str. 12.

jednakost s obzirom na dostojanstvo i na djelovanje zajedničko svim vjernicima u izgradnji Kristova Tijela. Jer razlika koju je Gospodin postavio između svetih službenika i ostaloga Božjeg Naroda uključuje neku vezu, jer su pastiri i drugi vjernici među sobom vezani zajedničkim nužnim odnošajem; neka pastiri Crkve, slijedeći Gospodinov primjer, služe jedan drugomu i drugim vjernicima, a ovi neka živo surađuju s pastirima i učiteljima« (LG 32, 3).

Možemo ustvrditi da je sudbina pojma *suodgovornosti* povezana s progresivnom prevagom u nauku tumačenja crte koja u »ekleziologiji zajedništva« prepoznaje nosivu osovину saborske vizije Crkve. Ta je perspektiva našla svoje opravdanje u jednoj tvrdnji sadržanoj u zaključnom izvješću izvanredne sinode biskupa iz 1985., koja se slavila na 20. obljetnicu završetka Drugoga vatikanskog sabora: »Ekleziologija zajedništva je središnja i temeljna ideja u saborskim dokumentima.«³ Isti nam tekst tumači što bismo trebali podrazumijevati pod *zajedništvom* i kako se ono ukorjenjuje u Božjoj riječi i sakramentima: »U biti se radi o zajedništvu s Bogom preko Isusa Krista, u Duhu Svetome. To se zajedništvo ima u Božjoj riječi i sakramentima. Krštenje je vrata i temelj zajedništva u Crkvi. Euharistija je izvor i vrhunac cijeloga kršćanskog života (usp. LG 11). Zajedništvo euharistijskog tijela označava i proizvodi, to jest izgrađuje, nutarnje zajedništvo svih vjernika u tijelu Kristovom koje je Crkva (1 Kor 10, 16). Stoga se ekleziologija zajedništva ne smije svesti na čista pitanja organizacije ili na probleme koji se odnose samo na vlasti. Ipak je ekleziologija zajedništva i temelj za red u Crkvi te napose za ispravan odnos između jedinstva i različitosti u Crkvi.«⁴

Kao što se vidi, ova se postavka razvija unutar strogo sakramentalne perspektive, jer se kako jednakost, tako i različitost vjernika ukorjenjuju primanjem sakramenata: to dopušta, s jedne strane, nadvladavanje krute podjele na dva dijela prethodne ekleziologije, koju bismo mogli nazvati »ekleziologijom društva«, a koja je shvaćala Crkvu kao društvo savršeno, hijerarhijsko i nejednako; s druge pak strane, ona priznaje nezaobilaznu ulogu svete službe, shvaćene kao služenje crkvenoj zajednici zbog potpunog ostvarenja karizmi. Iz te vizije proizlaze precizne crkvene obveze za sve vjernike, koje su djelomice zajedničke zbog krsnog biljega, a djelomice različite, već prema specifikaciji ministerijalnih uloga.⁵

³ »*Ecclesiology communionis idea centralis ac fundamentalis in documentis concilii est*«, SYNODUS EPISCOPORUM, Relatio finalis Ecclesia sub verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi, od 7. prosinca 1985., u: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 9, br. 1800.

⁴ *Ondje*, br. 1800.

⁵ Usp. M. RIVELLA (ed.), *Nav. dj.*, str. 12-13.

Očito da ova perspektiva – ovdje iznesena na prilično shematski način – zahtijeva da bude strogo analizirana u svojim teološkim implikacijama i tako razrađena da nam označi na koji se način temeljna načela mogu pretočiti u pastoralne strukture. S određene točke gledišta, svako ozbiljnije razmišljanje nakon Sabora mora na prvom mjestu promatrati činjenicu da je saborska tematizacija manje jedinstvena od onoga što bismo mogli željeti, da se često, jedna uz drugu, stavljaju »ekleziologija zajedništva« i ostaci prethodne »ekleziologije društva«. ⁶ Na drugom je mjestu morala otkriti prirodene opasnosti u nekritičkom prihvaćanju pojma »zajedništva« koji se pokazuje, promatran jednostrano, neodgovarajućim za gradnju obnovljenoga ekleziološkog modela i ne manje pristranim od staroga društvenog modela. ⁷

Stoga, ako se treba potpuno prihvatiti programatska dužnost sadržana u već navedenom zaključnom izvješću Biskupske sinode iz 1985., koja glasi: »Budući da je Crkva zajedništvo, u njoj mora biti sudjelovanje i suodgovornost u svim svojim stupnjevima«, ⁸ nužno je da se ne zaustavimo na tome da postavimo načelo, nego treba točno odrediti djelotvorne posljedice i moguće primjene u institucionalnim strukturama Crkve. U tome će nam biti od velike pomoći misli uvaženih kanonista, kojima dugujemo oštroumno i detaljno razmišljanje o implikacijama suodgovornosti u ekleziologiji zajedništva, ali i označivanje temelja od kojih polazimo da bismo opisali funkcije i granice struktura suodgovornosti u Crkvi.

1. Eugenio Corecco: zajedništvo i sinodalnost

U razmišljanju E. Corecca pojam sinodalnosti sačinjava crkveni prijevod općeg načela *zajedništva*. Zajedništvo, ukoliko je ontološka dimenzija kršćanina te, stoga, ukoliko je kriterij i formalno načelo, uređivač međusubjektivnih odnosa kršćana, naginje se prema institucionalnoj razini kao odnos zajedništva među Crkvama. ⁹ S točke gledišta konstitucionalnih struktura, Drugi vatikanski sabor otkrio je s krajnjom jasnoćom da služenje u Crkvi ima u biti sinodsku dimenziju. Sabor je tu intuiciju – uostalom, ukorijenjenu u čitavoj saborskoj tradiciji Crkve

---

⁶ Usp. H. MÜLLER, Utrum «communio» sit principium formale-canonicum novae codificationis iuris canonici Ecclesiae latinae?, u: *Periodica de re morali canonica liturgica* 74 (1985), str. 88-98.

⁷ Usp. M. RIVELLA (ed.), *Nav. dj.*, str. 13.

⁸ »*Quia Ecclesia communio est participatio et corresponsabilitas in omnibus eius gradibus haberi debet.*«, SYNODUS EPISCOPORUM, *Nav. dj.*, br. 1806

⁹ Usp. E. CORECCO, Struttura sinodale o democratica della Chiesa particolare?, u: G. BORGONOVO, A. CATTANEO (a cura di), *Ius et Communio. Scritti di diritto canonico*, Casale Monferrato-Lugano, 1997, str. 11; M. RIVELLA (ed), *Nav. dj.*, str. 14.

– izrazio načelom zbornosti. Zbornost je isplivala na površinu kao teološko-pravna formulacija, bilo iz nauka o zajedništvu crkava (*communio ecclesiarum*), to jest iz činjenice što je opća Crkva zajedništvo partikularnih Crkava, a Biskupski zbor zajedništvo biskupa odgovornih za pojedine Crkve, bilo iz nauka o *zajedništvu*, ukoliko je ono tipični element kršćanske antropologije.¹⁰

To znači da je na trostrukoj razini u Crkvi na snazi uzajamno postojanje između univerzalne i partikularne dimenzije, kako to naučava Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* (LG 23, 1): »Pojedini su pak biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim posebnim (*particularibus*) Crkvama, oblikovanim na sliku opće Crkve, u kojima i od kojih je sastavljena jedna i jedina Katolička Crkva.« Na antropološkoj se razini očituje analogno postojanje između otajstvenog tijela Crkve i kršćanskog vjernika, jer je vjernik na temelju krštenja strukturalno ukorijenjen u Krista, a ne samo etički. Stoga ne može postojati suprotnost između njegove individualne važnosti i one zborne otajstvenog tijela.

Budući da je *zajedništvo* bit života Crkve, E. Corecco zaključuje da je sinodska struktura, ukoliko je karakteristična i temeljna dimenzija svih crkvenih služba, jedini mogući oblik suodgovornosti i sudjelovanja čitavog Božjeg naroda u upravljanju životom partikularne Crkve. Značajna posljedica te postavke, po konkretnu strukturu crkvenog tijela jest sudjelovanje: Svaki je razgovor o ‘demokratskoj’ strukturi partikularne Crkve zbog toga ekleziološki neprihvatljiv, a svaki pokušaj tumačenja i življenja sinodskih struktura partikularne Crkve (sinoda, prezbiterско i pastoralno vijeće, itd.) u demokratiziranim terminima vrijedi koliko i krivotvorenje crkvene stvarnosti.¹¹

I činjenica što tijelima suodgovornosti pripada savjetodavan glas i što zadnja riječ pripada autoritetu, tumači se u svjetlu tipičnog smisla crkvenog zajedništva. Savjetovanje je bitno, a savjetodavni je glas sastavni dio procesa iz kojeg se rađa prosudba autoriteta. Zajednička prosudba nije utemeljena sve dok autoritet ne izrekne svoju konačnu riječ. Očito je da to ne uklanja opasnost pogrešaka. Mogućnost pogreške postoji upravo zato da označi kako u kršćanskom zajedništvu nije vrhovna vrijednost potvrđivanje bilo čije volje, bez obzira je li ona većinska ili manjinska, nego svijest svih da je zajedništvo stvarnost koja nam prethodi, jer dolazi od Krista. Stoga se ustanova savjetodavnog glasa ne smije smatrati ustanovom kompromisa između autoritativne i demokratske prakse.¹²

¹⁰ Usp. E. CORECCO, *Nav.čl.*, str. 13.

¹¹ Usp. *Ondje*, str. 14-15.

¹² Usp. *Ondje*, str. 21-22.

E. Corecco veoma oštroumno primjećuje da se teškoće doživljene u funkcioniranju biskupijskih tijela (njegovo je proučavanje iz 1974!) ne mogu nadvladati tehničko-pravnim reformama. Smatra da je kriza mnogo dublja. Ona, prije svega, dotiče mentalnu strukturu i kriterij u koje je upleten čitav Božji narod, od biskupa do laika. Stoga, smatra on, biskupijska tijela ne funkcioniraju, ili funkcioniraju ispod naših očekivanja, prije svega zbog toga što se te strukture ne upotrebljavaju uvijek odozgo i ne žive odozdo s crkvenim mentalitetom, nego s nekom vrstom brige koja ih shvaća kao područja gdje je u igri posjedovanje vlasti, to jest kao mali parlamenti, a ne kao služenje (diaconia) unutar okvira zajedništva.¹³

U jednom kasnijem proučavanju, nakon proglašenja novog Zakonika kanonskoga prava,¹⁴ E. Corecco primjećuje kako je Drugi vatikanski sabor previdio dvije vrste struktura sudjelovanja na području partikularne Crkve: s jedne strane biskupijsko pastoralno vijeće (*Christus Dominus*, br. 27, 5), a s druge strane takozvana »laička vijeća« (AA 26, 1-2), o kojima nema ni traga u novom Zakoniku kanonskoga prava. O posebnom karakteru tih »laičkih vijeća« - čija je zadaća, prema saborskom tekstu, »da posluže za uzajamnu koordinaciju različitih laičkih udruženja i inicijativâ priznavajući posebnost i autonomiju« - govori i činjenica što njihovo djelovanje, za razliku od pastoralnog vijeća, nije izravno podređeno pastirima, odgovornim na konstitucionalnoj razini dijela Crkve u koji su uključeni.¹⁵

Radikalno je drukčija narav pastoralnog vijeća, koje je zamišljeno tako da polazi od konstitucionalne strukture Crkve. Pastoralno vijeće mora poštivati (pa i na župnoj razini), premda u analognom obliku, hijerarhijski model vlastit partikularnoj Crkvi, pa stoga, potpuno poštivati specifičnu crkvenu funkciju ministerijalne službe, koja se podjeljuje sakramentom reda. To je struktura koja se ne smije izroditi vlastitom logikom pravnog korporativnog sustava. U njoj se mora zajamčiti hijerarhijska uloga župnika, po analogiji, prema modelu uloge biskupa u biskupijskom pastoralnom vijeću. Njezin je temelj sakrament reda, a ne neki demokratski nalog, koji dolazi odozdo. Za ta je vijeća s konstitucionalnim karakterom polazna točka struktura Euharistije. Dosljedno tome, jedinstvo se župe ne ostvaruje na temelju većinskih odluka, nego preko prepoznavanja funkcije koja je vlastita uređenoj službi.

---

¹³ Usp. *Ondje*, str. 23.

¹⁴ E. CORRECO, Sinodalità e partecipazione nell'esercizio della «potestas sacra», u: A. GIANI, G. DUINI (a cura di), *Esercizio del potere e prassi della consultazione*. Atti dell'VIII Colloquio internazionale romanistico-canonistico, 10-12 maggio 1990, Città del Vaticano, 1991, str. 69-89; usp. M. RIVELLA (ed.), *Nav. dj.*, str. 16-18.

¹⁵ Usp. M. RIVELLA (ed.), *Nav. dj.*, str. 16.

Drukčiji je slučaj dekanatskih vijeća, u kojima dekan ne razvija neku konstitucionalnu funkciju, strogo hijerarhijsku, već prije funkciju kontrole i koordinacije: u takvim tijelima može prevladati načelo većinske volje.¹⁶ E. Corecco tumači mehanizam koji regulira funkcioniranje crkvenih struktura suodgovornosti, uspoređujući ga s mehanizmom koji se nalazi u temelju parlamentarnih sustava koji su danas na snazi. Temeljna je ideja modernog parlamentarizma ideja *predstavljanja (repraesentatio)*. Vlast se delegira nekim osobama na osnovi općeg narodnog glasa. Kod kršćanske je zajednice predstavljanje radikalno drukčije zbog dvaju temeljnih razloga. Prije svega zato što se sveta vlast (*sacra potestas*) podjeljuje preko sakramenata. Osobe koje imaju zadaću da vode zajednicu ne dobivaju crkvenu vlast od kršćanskog naroda. One vrše tu vlast ili, još bolje, služenje, na temelju sakramenta reda i kanonskog poslanja (*missio canonica*), pa i onda kada ih bira baza. Na drugom mjestu, ekleziološki je pojam predstavljanja bitno drukčiji na osnovi činjenice što se vjera nikada ne može predstaviti po ovlaštenju. Spasenje je uvijek osobno te, stoga, ono ne može biti objekt ovlaštenja. U činu vjere i njezinom ispovijedanju nije moguće dopustiti da nas predstavlja neka druga osoba. Konačno, u Crkvi se pojam »predstavljanja« izjednačava s pojmom »svjedočenja«. Samo svjedočenje biskupa po vjeri, i po vjeri u njegovoj partikularnoj Crkvi, ima posljednju vrijednost i konačnu snagu koja obvezuje. Zbog toga njegov glas na saboru ima »odlučujuću« snagu.¹⁷

U toj je perspektivi E. Corecco krajnje jasan u shvaćanju posebne naravi savjetodavnoga i odlučujućeg glasa unutar Crkve, štiteći posebnu funkciju biskupske službe, a istodobno je pozoran i otvoren u priznanju da se područje suodgovornosti vjernika proteže na svekoliko pastoralno poslanje Crkve. Pravne ustanove *odlučujućega i savjetodavnog glasa* vrše u uređenju Crkve drukčiju funkciju – barem u načelu ako ne uvijek i u praksi – u odnosu prema vlastitoj funkciji opće teorije državnog prava. Srž je pitanja različita: s jedne strane, zato što biskupska služba ima neukidiv i neodreciv sadržaj kod profila mjerodavnosti; s druge strane, zato što - barem prema crkvenoj svijesti suvremene Crkve - nijedan vjernik, u načelu i po apstraktnoj pretpostavci, ne bi smio biti isključen iz globalne suodgovornosti u izgradnji Crkve te, dosljedno tome, iz dinamike pripremanja odluka, pa i onda kada one u posljednjem stupnju pripadaju biskupima. Neslaganje (kod crkvenog savjetodavnog glasa) s ustanovom opće teorije državnog prava daje se preko činjenice što savjetodavni glas u Crkvi nije ograničenje vlasti, nametnuto slabijem od onog koji je jači. Naprotiv, on institucionalizira potrebu koja je

¹⁶ Usp. *Ondje*, str. 17.

¹⁷ Usp. *Ondje*, str. 17-18.

povezana s dinamikom zajedništva. Ne postoje uvjerljivi teološki razlozi za isključenje općih pastoralnih sektora iz mjerodavnosti tih savjetodavnih tijela.¹⁸

2. Hubert Müller: suodgovornost kao uključivanje u proces odlučivanja

U više se napisa i H. Müller vraća na pojam *suodgovornosti*, na njegove crkvene temelje i institucionalne primjene. On naglašava kako, prema nakani Drugog vatikanskog sabora, crkveni autoritet, u vršenju svoje službe upravljanja, ne smije nastupati apsolutistički, nego »*sin-odale*«, to jest, prema samoj etimologiji tog izraza, tražeći put skupa s drugim vjernicima i pazeći na njihove darove i savjete.¹⁹ Ipak naglašava kako uključivanje vjernika u proces rasuđivanja i izrade odluka ne izuzima autoritet od vlastite specifične odgovornosti s obzirom na titularnost pravnih poslova.²⁰

H. Müller potanko analizira »strukture suodgovornosti«²¹ na razini opće Crkve, partikularne Crkve i župe. Pojam »suodgovornosti« izvorno predstavlja moralnu kategoriju. Taj se pojam počeo upotrebljavati u teološkim publikacijama nakon Sabora. Upotrijebila ga je i Biskupska sinoda iz 1985., koja kaže da je Crkva zajedništvo i da sudjelovanje i suodgovornost mora postojati u svim njezinim stupnjevima. Argumenti koji slijede u sinodskom dokumentu, koji se prije svega tiču odnosa između biskupa i prezbitera, đakona i redovnika, kao i suradnje između klera i laika, veoma su općeniti i neprecizni, i čini se da nemaju neku posebnu težinu na kanonističkoj razini. Stoga H. Müller smatra da je za preciziranje onoga što se podrazumijeva pod »strukturama suodgovornosti«, s kanonističke točke gledišta, mnogo bolje promotriti neke tekstove samog Sabora.

Sabor svakako raspravlja, barem što se tiče biti, o suodgovornosti i pod kanonističkom perspektivom, kako pod formom propisa ili poticaja za stvaranje konkretnih tijela suodgovornosti na raznim razinama crkvenog uređenja, tako i u

---

¹⁸ Usp. *Ondje*, str. 18.

¹⁹ Usp. H. MÜLLER, *De formis iuridicis conresponsabilitatis in Ecclesia*, u: *Periodica de re morali canonica liturgica* 69 (1980), str. 304.

²⁰ Usp. H. MÜLLER, *Comunione ecclesiale e strutture di corresponsabilità: dal Vaticano II al Codice di diritto canonico*, u: J. BEYER, G. FELICIANI, H. MÜLLER, *Comunione ecclesiale e strutture di corresponsabilità*, PUG, Roma, 1990, str. 29.

²¹ O crkvenom zajedništvu i strukturama suodgovornosti usp. N. ŠKALABRIN, *Crkvena zajednica i strukture suodgovornosti*, u: *Bogoslovska smotra* 69 (1997), br. 4, str. 461-472.

tvrdnji koja se odnosi na laike, koji trebaju pastirima otkrivati »svoje potrebe i svoje želje s onom slobodom i pouzdanjem koje pristoji djeci Božjoj i braći u Kristu. Prema svom znanju, kompetentnosti i ugledu imaju slobodu, a katkada i dužnost da reknu svoje mišljenje o stvarima koje se odnose na korist Crkve« (LG 37, 1). To se načelo, eklesiološki utemeljeno, sada nalazi, na korist svih vjernika, a ne samo laika, u kan. 212, § 3. Ali navedeni tekst iz LG 37, 1 ovako nastavlja: »Neka se to čini, ako treba, preko ustanova koje je Crkva za to ustanovila (istaknuto op. a.), i uvijek istinoljubivo, hrabro i razborito, s poštovanjem i s ljubavlju prema onima koji radi svoje svete službe predstavljaju Krista«.

S tom uputom Konstitucije o Crkvi, koja nije imala većeg odjeka u znanstvenoj literaturi, postignuto je prvo preciziranje pojma »suodgovornosti« pod kanonističkim kutom: riječ je o organiziranim oblicima ili o institucijama na razini prava, u kojima se vjernici mogu i trebaju izražavati, prema svojim vlastitim mjerodavnostima, pred pastirima koji su i postavljeni za izgradnju Kristova tijela, za dobro Crkve, i to ukoliko je te organizirane oblike ustanovila Crkva i na razini prava, s navedenim ciljem. Taj formalni kriterij razlikuje »strukture suodgovornosti«, u tehničkom smislu, od raznih konferencija, sjednica i radnih sastanaka, koji samo služe za izmjenu misli i za pastoralnu suradnju, ali koji nisu usidreni, na razini kanonskoga prava, na konstitucionalnoj strukturi Crkve. »Strukture suodgovornosti« treba razlikovati i od onih ustanova koje, u ime crkvenog autoriteta, vrše službu upravljanja na izvršnom ili sudskom području s vikarskom vlašću, kao što je npr., na razini partikularne Crkve, biskupijska kurija sa službama s vikarskom vlašću generalnoga, biskupskoga i sudskog vikara. Konačno, »strukture suodgovornosti« treba razlikovati i od ustanova koje imaju zbornu vlast, kao što je, na razini opće Crkve, Biskupski zbor, na čelu s rimskim prvosvećenikom, koji na svečan način vrše svoju vlast nad cijelom Crkvom na općem saboru (usp. kan. 337, § 1), ali i putem ujedinjenog djelovanja biskupa raspršenih po svijetu, koje je kao takvo rimski prvosvećenik pokrenuo ili slobodno prihvatio, tako da se ostvari istinski zborni čin (usp. kan. 337, § 2). Tu se radi o zbornom obliku vršenja vrhovne i pune vlasti u čitavoj Crkvi.²²

Druge je vrste kanonski karakter »strukture suodgovornosti«. Kanonske su strukture suodgovornosti određene za savjetovanje i pomoć odnosnim mjerodavnim crkvenim vlastima, u smislu vršenja njihove službe, što se nikako ne dotiče pravne mjerodavnosti njihove hijerarhijske vlasti. Mjerodavna crkvena vlast u svom crkvenom području ostaje odgovorna od početka do kraja:

²² Usp. H. MÜLLER, *Comunione ecclesiale e strutture di corresponsabilità: dal Vaticano II al Codice di diritto canonico*, str. 26-29.

pod kanonskim aspektom sam autoritet ima vlast vršenja službe upravljanja na crkvenom području koji mu je povjeren; autoritet je, pod kanonskim aspektom, jedini djelotvorni uzrok (*causa efficiens*) pravnih čina (usp. kan. 124, § 1) koji pripadaju njegovoj službi upravljanja. Razlog se za to nalazi u činjenici što su odgovornost i vlast za vršenje službe upravljanja dane *samoj osobi*, bilo na temelju božanskog prava, u slučaju rimskog prvosvećenika i dijecezanskog biskupa, bilo na temelju čisto crkvenoga prava, npr. u slučaju župnika. Načelo suodgovornosti, u tehničkom smislu, pod kanonskim se aspektom ne može ticati *vlasti* autoriteta kao takvog, ali se ipak tiče *vršenja* vlasti autoriteta. U »strukturama suodgovornosti« ne postoji sudjelovanje u vlasti kao takvoj, ali ipak postoji sudjelovanje u vršenju vlasti. U tom se smislu tijela suodgovornosti u ustanovama posvećenoga života nazivaju »sudjelujuća tijela« (*organa participationis*)²³ ili »savjetodavna tijela«, tj. tijela koja sudjeluju u vršenju vlasti autoriteta (kan. 633).

S jedne je strane sa »strukturama suodgovornosti« spašen stav, ekleziološki utemeljen, o crkvenom autoritetu s njegovom neotuđivom mjerodavnošću. S druge je pak strane vršenje duhovne vlasti, za izgradnju Kristova tijela, pravno povezano s procesom savjetovanja, kao izričaj crkvenog zajedništva, i zaduženo za dobro zajedništva. U Zakoniku se to shvaćanje nalazi u izvorima »struktura suodgovornosti« na svim razinama crkvenog uređenja. U strukturi se tijela suodgovornosti to shvaćanje odražava osobito na ovaj način: s jedne strane, dotični crkveni autoritet, kojem je određeno tijelo suodgovornosti, on mu sam i predsjedja; s druge pak strane, tijelu pripada samo pravo savjeta ili, u određenim slučajevima, samo pravo pristanka, u smislu kan. 127, § 1, ali nikad mu po samom pravu (*ipso iure*) ne pripada odlučujući glas. U nekim slučajevima Zakonik zahtijeva da biskup, da bi mogao zakonito izvršiti neki čin, mora tražiti savjet, a ponekad čak i pristanak nekog *zboru ili skupine osoba*, s tako strogim odredbama koje donose nevaljanost čina izvršenog bez savjetovanja, odnosno pristanka.²⁴ O tome, kan. 127, § 1, izričito određuje: »Kad se pravom određuje da je poglavaru za izvršenje čina potreban pristanak ili savjet nekog zboru ili skupine osoba, mora zbor ili skupinu sazvati prema odredbi kan. 166, osim ako je, kad se radi o traženju savjeta, drukčije određeno krajevnim pravom; da bi pak čini bili valjani, potrebno je da dobije pristanak apsolutne većine prisutnih ili da od svih zatraži savjet.«

---

²³ Prevoditelji su Zakonika preveli »*Organa participationis*« sa »Suodlučujuća tijela«, što izgleda da nije točno, o čemu usp. kan. 633, § 1.

²⁴ Usp. H. MÜLLER, *Comunione ecclesiale e strutture di corresponsabilità: dal Vaticano II al Codice di diritto canonico* str. 30.

3. José Rosalio Castillo Lara: zajedništvo i suodgovornost

Kardinal J. R. C. Lara, predsjednik Papinskoga vijeća za tumačenje zakonodavnih tekstova, povezuje zajedništvo i suodgovornost. On smatra da je *zajedništvo* strukturalna i organska veza koja povezuje sve članove Crkve u jedan uzajamni, duboki i nezamjenjivi odnos.²⁵ Zajedništvo ima svoj korijen u Kristu i u Duhu Svetomu koji je izvor zajedništva, kako to tvrdi Drugi vatikanski sabor u Dekretu o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*, br. 2, 2: »Duh Sveti prebiva u vjernicima, ispunja svekoliku Crkvu i njome ravna; on je tvorac onog čudesnog zajedništva vjernika i sve ih tako prisno u Kristu povezuje da je on počelo jedinstva Crkve.« To nutarnje sjedinjenje u Kristu, temelju jedinstvenoga Božjeg naroda, nalazi u životu Crkve konkretan izričaj u prijanjanju uz istu vjeru, u sudjelovanju na sakramentima i u vezi upravljanja (*vinculum regiminis*), to jest u priznanju i podvrgavanju pastirima koje je Duh Sveti postavio da upravljaју Božjom Crkvom (usp. Dj 20, 28). Kao nužno polazište ima rimskog prvosvećenika, koji je postavljen za »trajno vidljivo počelo i temelj jedinstva i zajedništva« (LG 18, 2).

Sudjelovanje na trostrukoj službi, svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj, koja je vlastita svakom vjerniku, kako se kaže u kan. 204, § 1, srođuje pojmove suodgovornosti i zajedništva. Doista, ideja sudjelovanja bitni je element zajedništva. Stupanje u zajedništvo Crkve čini vjernika sudionikom bitno duhovnih dobara, kao što su vjera, dar Duha Svetoga, spasenje, itd., te ga istodobno čini sudionikom, već prema njegovom položaju, vlastitog dijela odgovornosti u širenju evanđeoske poruke i unapređenju spasenjskog poslanja vlastitog Crkvi.²⁶ S druge je pak strane sudjelovanje povezano s idejom posjedovanja. Sudionici postaju suvlasnici istih dobara te, stoga, sudjelovanje i zajedničko posjedovanje rađaju sjedinjenje, koje postaje odredni začetnik zajedništva kao veze koja sjedinjuje. Razmišljanje o tim pojmovima, o njihovoj stvarnoj težini, uzajamnim odnosima i sadržajima i njihovo ispravno pretakanje u kanonske odredbe jest od znatnog interesa ne samo stoga što su oni, da tako kažemo, danas u modi, nego zbog njihove stvarne važnosti i utjecaja na život Crkve.²⁷

²⁵ Usp. J. S. C. LARA, Introduzione, u: J. BEYER, G. FELICIANI, H. MÜLLER, *Comunione ecclesiale e strutture di corresponsabilità*, PUG, Roma, 1990, str. 15.

²⁶ Usp. *Ondje*, str. 15-16.

²⁷ Usp. *Ondje*, str. 16.

4. Giorgio Feliciani: crkvena suodgovornost u hijerarhijskoj strukturi Crkve

Nekoliko godina prije Drugoga vatikanskog sabora uvaženi je kanonist P. A. D'avack, nadahnivši se na teorijama koje su bile u to vrijeme veoma raširene, kratko definirao upravljanje Crkve: »monarhističko, apsolutno i autokratsko«. ²⁸ Ta kategorična definicija, koja je već bila diskutabilna u vrijeme kada je formulirana, nije više ni na koji način prihvatljiva nakon Drugoga vatikanskog sabora, nakon njegovih reformi i nakon proglašenja Zakonika kanonskoga prava: otkriće sakramentalnosti i zbornosti episkopata, vrednovanje dostojanstva vjernika i ekleziologija zajedništva koju je Sabor predložio, zahtijevali su ustanove suodgovornosti različitih oblika na svim razinama hijerarhijske ljestvice. ²⁹

Nauk o zbornosti, premda je izravno definirao samo naslovnika vrhovne vlasti nad općom Crkvom, radikalno je stavio u krizu svako strogo monarhističko poimanje same biskupske službe, naglasivši kako biskup ne predsjedava svojoj biskupiji individualno, nego kao član Biskupskog zbora. Stoga nikako nije isključeno, nego je dapače i izričito dopušteno (kan. 500, § 2), da buduće zakonodavstvo promotri slučajeve u kojima biskup ne bi mogao djelovati bez pristanka prezbiterskog vijeća. ³⁰

G. Feliciani upozorava na neke nepravilike koje su se već očitovale. Umnažanje različitih savjeta, vijeća i povjerenstava izlaže se opasnosti da u biskupijama većih razmjera stavi u drugi plan osobnu biskupovu odgovornost. Ne smije se podcijeniti ni opasnost da bi sudjelovanje laika u pastoralnim vijećima moglo favorizirati stvaranje neke klase »uglednih« vjernika, što je u protivnosti s temeljnom jednakošću u dostojanstvu i djelovanju svih koji pripadaju Božjem narodu. U svrhu unapređenja suodgovornosti koja je sve šira i djelotvornija u životu Crkve, G. Feliciani je uvjeren da se stvarno stanje ne može poboljšati izdavanjem novih i prikladnih odredaba, nego produbljivanjem svijesti o zajedništvu, kako kod pastira tako i kod drugih vjernika. ³¹

---

²⁸ P. A. D'AVACK, *Corso di diritto canonico, I, Introduzione sistematica di diritto della Chiesa*, Milano, Giuffrè, 1956, str. 198.

²⁹ Usp. G. FELICIANI, *Corresponsabilità ecclesiale nella struttura gerarchica della Chiesa*, u: J. BEYER, G. FELICIANI, H. MÜLLER, *Nav. dj.*, str. 37.

³⁰ Usp. G. FELICIANI, *Nav. dj.*, str. 42-43.

³¹ Usp. *Ondje*, str. 48-49.

5. Jean Beyer: suodgovornost - temeljni izričaj crkvenog života

Jedinstvo Crkve kao Božjeg naroda ne dolazi od neke ljudske volje ili neke potrebe pomoći ili uzajamne potpore, nego od sjedinjenja s Bogom, koje je On htio i ostvario preko utjelovljene Riječi, koja ju je, sjedinivši se s našom ljudskošću, opet dovela k Ocu snagom svoje Ljubavi, snagom Duha Svetoga.³² Izraz »suodgovoran«, premda izražava pretežno moralnu vrijednost, ima opći crkveni smisao koji treba zadržati i protumačiti u kontekstu da bi svaki kršćanin trebao biti živi član Crkve. Suodgovornost je temeljni izričaj crkvenog života. Kršćanski gledano, ta se odgovornost izražava u različitim crkvenim strukturama na više-manje vidljiv način: u općoj Crkvi - na Općem saboru, biskupskoj sinodi, konzistorijima kardinala; u partikularnim Crkvama - na krajevnim, plenarnim ili pokrajinskim saborima; u biskupijskoj crkvi - na biskupijskoj sinodi te, osim toga, u raznim novim ili obnovljenim vijećima kao što su biskupsko vijeće, prezbiterско vijeće i biskupijsko ekonomsko vijeće; u župi - u pastoralnim i ekonomskim vijećima. U posvećenom životu i u različitim družbama - na kapitolu ili općoj skupštini kada ima upravljačku ili samo savjetodavnu ulogu. O sredstvima se sudjelovanja ili savjetovanja govori svaki puta kada članovi, svi ili djelomično, daju mišljenje o životu i djelovanju ustanove ili družbe.³³

6. Gianfranco Ghirlanda: tijela sudjelovanja, odgovornost i suodgovornost

G. Ghirlanda, dekan Fakulteta kanonskoga prava Papinskog sveučilišta Gregorijana u Rimu, polazi od tvrdnje da tijela sudjelovanja, ne samo na razini partikularne Crkve, nego i na razini opće Crkve, proživljavaju određenu fazu umora, možda zato što se još nije pronašao put njihove organizacije i institucionalnog funkcioniranja ili, još dublje, zato što još nije sazrela, kako kod hijerarhijskog autoriteta tako i kod drugih vjernika, njihova važnost u crkvenom životu, odnosno njihova važnost o vrijednostima kojih mogu biti nositelji. Doista, kako jasno proizlazi iz razmišljanja raznih autora, tijela sudjelovanja nije ustanovio Drugi vatikanski sabor da bi se izišlo u susret nekoj potrebi sociološkog predstavljanja, a još manje da bi se odgovorilo na neku strategiju

³² Usp. J. BEYER, *Nav. dj.*, str. 51.

³³ Usp. *Ondje*, str 52, bilješka 1.

veće organizatorske djelotvorne moći. Ona su bila kao neki konkretni zaključak, koji je individualizirao u dimenziji zajedništva konstitutivnu komponentu same Crkve.³⁴

Zajedništvo označava jedinstvo različitosti više subjekata. Kad ne bi bilo različitosti, došlo bi izjednačivanja ili zbrke među subjektima, a ne zajedništva. Na tu se jednostavnu, ali temeljnu ideju, oslanjaju pojmovi sudjelovanja i suodgovornosti u Crkvi. Iz zajedništva, koje vrijedi među vjernicima na temelju krštenja, zbog kojeg postoji među njima istinska jednakost u dostojanstvu i djelovanju s istim pravima i obvezama, izvire opća i temeljna suodgovornost svih s obzirom na izgradnju Kristova tijela i vršenje poslanja Crkve (kann. 204, § 1 i 208). Suodgovornost znači da više subjekata imaju istu sposobnost i istu vlast te, stoga, i ista prava i obveze, s obzirom na neki predmet. Odatle proizlaze obveze i prava svih vjernika, potvrđena u kann. 212, §§ 2-3 i 216.³⁵

Kako je ta jednakost djelo Duha, tako je djelo istoga Duha i razlika među članovima crkvenog zajedništva, na temelju različitih pravnih položaja, određenih različitim karizmama i službama koje se vrše, zbog kojih se na temeljnu opću suodgovornost uključuju različite osobne odgovornosti i različiti oblici posebne suodgovornosti i sudjelovanja. S jedne strane, tijela predstavljanja - koja se u različitim slučajevima prikazuju ili kao tijela posebne suodgovornosti (opći sabor, krajevni sabor, biskupska konferencija) ili kao tijela sudjelovanja (prezbiterско vijeće, pastoralno vijeće, ekonomsko vijeće) - izražavaju jednakost među vjernicima neke određene kategorije ili među svim vjernicima. S druge pak strane, služba poglavara, koja zahtijeva posebnu osobnu odgovornost – sa sposobnostima, vlastima, pravima i vlastitim obvezama – svrhovito očituje nazočnost jedne jedine Glave Krista, koji vodi Crkvu i održava je u jedinstvu.

Sinodalnost Crkve shvaća se kao djelotvorni izričaj crkvenog zajedništva u njezinom ustroju. Iz tog slijedi da način vršenja vlasti u Crkvi, ako se tumači u vezi s Kristom, ne samo da izgrađuje crkveno zajedništvo, nego ga i izražava. Doista, onaj koji u Crkvi ima u sebi svu vlast jest Krist. Krist je onaj koji je postavljen za Glavu Crkve, koji nastavlja njome upravljati preko ljudskih posredovanja te, stoga, preko službenika koje je on postavio. U Kristu je ukupnost i globalnost vlasti koju mu je Otac dao, u punini Duha. Krist, preko služenja Crkve, na djelomičan i poseban način čini dionicima te vlasti razne svoje službenike. Nitko u Crkvi nema ukupnost i globalnost Kristove vlasti,

---

³⁴ Usp. G. GHIRLANDA, Presentazione, u: M. RIVELLA (ed.), *Partecipazione e corresponsabilità nella Chiesa. I Consigli diocesani e parrocchiali*. str. 5.

³⁵ Usp. *Ondje*, str. 5.

nego samo u njoj sudjeluje. Ipak, u sadašnjoj povijesnoj ekonomiji služenja Crkve, nasljednici apostola, a među njima je prvi rimski prvosvećenik, sudjeluju na Kristovoj vlasti u punini koju ipak treba smatrati relativnom. Doista, ta vlast rimskog prvosvećenika i biskupa, unutar vlastitog područja, u svojoj se ukupnosti i globalnosti postavlja u odnos s drugim članovima Crkve, ali svakako ne u odnos prema Kristu.³⁶

Biskup se, u razmjeru prema dijelu Božjeg naroda, koji mu je povjeren, postavlja s ukupnošću i globalnošću vlasti, u kojoj sudjeluju i drugi (pojedine osobe ili biskupijska tijela sudjelovanja). Tako se i na župnoj razini župnik postavlja prema župnoj zajednici, s ukupnošću i globalnošću vlasti, u kojoj sudjeluju i drugi (pojedinci ili tijela župnog sudjelovanja). Svaki sudionik ne obuhvaća i ne iscrpljuje ukupnost onoga koji sudjeluje prema svim svojim načinima i mogućnostima, upravo zato što u tome sudjeluje djelomično. To istodobno sačinjava jedinstvo i različitost između sudionika i onog koji sudjeluje te, stoga, odnos dvojice, koji je odnos zajedništva u različitosti: ako bi sudionik preuzeo sve bitne vlastitosti onog koji sudjeluje, izjednačio bi se s onim koji sudjeluje.

Sudjelovanje zahtijeva različite odgovornosti među subjektima uključenim u odnos: jedan je postavljen s punom osobnom odgovornošću s obzirom na neki poseban predmet, a drugi djelomično sudjeluju na toj odgovornosti. U biskupiji samo biskup ima, s obzirom na poslove svoje mjerodavnosti, vlast da donese konačnu odluku (*decision taking*), ali drugi, prema pravnim odredbama, sudjeluju u čitavom tijeku stvaranja odluke (*decision making*) ili savjetom koji izražavaju, ili pristankom koji daju. Na taj način tijela sudjelovanja izražavaju i ostvaruju zajedništvo između biskupa i svih drugih kategorija vjernika koji su nazočni i koji djeluju u partikularnoj Crkvi: prezbitersko vijeće i zbor savjetnika - na osnovi opće suodgovornosti u vezi s dobrom biskupije, koja izvire ne samo iz krštenja, nego i iz sakramenta reda koji prenosi biskupima i prezbiterima zajedničko djelovanje, premda u različitim stupnjevima, na jedinom ministerijalnom ili hijerarhijskom svećeništvu; pastoralno vijeće i ekonomsko vijeće - na osnovi opće suodgovornosti, uvijek u vezi s dobrom biskupije, koja izvire iz sudjelovanja na općem svećeništvu na temelju krštenja. Analogni se razgovor nameće i s obzirom na župnika i tijela župnog sudjelovanja.³⁷

Promotivši stvari samo s gledišta upravljanja vlasti, često se tužimo na činjenicu da tijela sudjelovanja imaju samo savjetodavan glas a ne odlučujući, pa stoga nisu djelotvorna s obzirom na odluke koje se donose. Treba reći da u crkvenom okviru, iznad svake demokratske sheme, svrha svakog zbornog tijela,

³⁶ Usp. *Ondje*, str. 6.

³⁷ Usp. *Ondje*, str. 7.

pa stoga i svakog sinodskog djelovanja, kao djelotvornog izričaja crkvenog zajedništva, nije postignuće većine da bi se neki dio proglasio pobjednikom nad drugim i da bi mogao nametnuti svoju volju, nego traženje istine i dobra Crkve, i oblikovanje, među članovima istog zbornog tijela, *suglasnosti (consensus)* koja bi očitovala *consensus Ecclesiae*. Ta se suglasnost ne daje prebrojavanjem glasova, nego suočenjem s vjerom Crkve, po djelovanju Duha Svetoga. Prebrojavanje glasova očituje samo ima li ili nema te suglasnosti. Ona teži za jednodušnošću, jer prema njoj Duh potiče. Dakle, pod tom točkom gledišta, po sebi nije važno da neko tijelo, koje u duhu zajedništva treba biti na pomoć autoritetu u vršenju njegove službe za dobro Božjeg naroda, ima savjetodavan ili odlučujući glas, jer pred očima uvijek treba imati služenje istini i Crkvi. Podvrgavanje samom Duhu, od strane autoriteta odgovornog za donošenje konačne odluke i zbornog tijela koje mu u tome pomaže, vodi suglasnosti između autoriteta i savjetodavnog tijela. Stoga autoritet, ako je mišljenje savjetodavnog tijela jednodušno, neće odustati od njega, bez veoma važnog razloga, koji procjenjuje pred Bogom (kan. 127, § 2, br. 2). Autoritet je odgovoran pred Bogom za svoju odluku koja se razlikuje od jednodušnog mišljenja savjetnika.³⁸

7. Tijela suodgovornosti

Pogledajmo sada ukratko tijela suodgovornosti, i to: na razini opće Crkve, partikularne crkve, župe i redovničkih ustanova.

a) *Opća Crkva*

Na razini su opće Crkve (*Ecclesia universalis*) zamišljena u tom smislu, kao tijela suodgovornosti, dva tijela: biskupska sinoda i konzistorij.

Premda biskupska sinoda, prema Dekretu o pastirskoj službi biskupa *Christus Dominus*, br. 5, predstavlja čitav katolički episkopat i izražava da svi biskupi u hijerarhijskom zajedništvu sudjeluju u brizi za čitavu Crkvu, ona je ipak samo djelomično ostvarenje biskupske zbornosti na razini opće Crkve. Njezina je zadaća da bi tako biskupi »promicali tijesnu povezanost između rimskog prvosvećenika i biskupa i da bi rimskom prvosvećeniku savjetima pružali pomoć u čuvanju i rastu vjere i ćudoređa, u obdržavanju i učvršćivanju crkvene stege, kao i da bi proučavali pitanja koja se odnose na djelovanje Crkve u

---

³⁸ Usp. *Ondje*, str. 8.

svijetu« (kan. 342). To znači da je biskupska sinoda tijelo suodgovornosti u službi primatske vlasti, a ne tijelo zbornog vršenja vrhovne vlasti Crkve. Doista, vršenje zborne vrhovne vlasti pretpostavlja sudjelovanje svih biskupa koji su u hijerarhijskom zajedništvu.

Uz biskupsku sinodu postoji i drugo tijelo suodgovornosti na razini opće Crkve u konzistoriju, kada se sastaju kardinali pod papinim predsjedanjem: »Na redoviti konzistorij sazivaju se svi kardinali, barem oni koji se nalaze u Rimu, radi savjetovanja o nekim važnim poslovima, kojih ipak češće ima, ili radi obavljanja nekih veoma svečanih čina« (kan. 353, § 2). Svi se kardinali sazivaju na izvanredni konzistorij koji se održava kad to zahtijevaju posebne potrebe Crkve ili raspravljanje o važnijim poslovima (kan. 353, § 3).

b) Partikularna Crkva

Na razini partikularne Crkve (*Ecclesia particularis*) Zakonik za vršenje službe dijecezanskog biskupa predviđa jednu mnogo širu organizaciju suodgovornosti, čija ćemo tijela samo navesti, bez daljnjeg opisivanja:

- Prezbitersko vijeće, koje predstavlja prezbiterij kao biskupov senat;
- Zbor savjetnika, koji se sastoji od nekih članova prezbiterskog vijeća³⁹;
- Ekonomsko vijeće unutar biskupijske kurije⁴⁰;
- Pastoralno vijeće, ako to savjetuju pastoralne okolnosti (kan. 511)⁴¹;
- Biskupijska sinoda, koju treba sazvati, prema sudu dijecezanskog biskupa, nakon što se posavjetuje s prezbiterskim vijećem (kan. 461, § 1).⁴²

Biskupijsku smo sinodu stavili na zadnje mjesto. Ipak treba reći da njoj pripada prvo mjesto,⁴³ jer Zakonik, govoreći o unutrašnjem uređenju partikularnih crkava (kan. 460-572), na prvo mjesto stavlja upravo biskupijsku sinodu. Zbog

³⁹ O prezbiterskom vijeću i zboru savjetnika usp. N. ŠKALABRIN, Prezbitersko vijeće i zbor savjetnika, u: *Bogoslovska smotra* 71 (2001), br. 4, str. 597-614.

⁴⁰ O ekonomskom vijeću na razini biskupije usp. N. ŠKALABRIN, Ekonomsko vijeće i ekonom, u: *Vjesnik Dakovačke i Srijemske biskupije* 130 (2002), br. 1, str. 309-312; N. ŠKALABRIN, Ekonomsko i pastoralno vijeće, u: *Bogoslovska smotra* 70 (2000), br. 1, str. 112-115.

⁴¹ O pastoralnom vijeću na razini biskupije usp. N. ŠKALABRIN, *Ekonomsko i pastoralno vijeće*, str. 115-120.

⁴² O biskupijskoj sinodi usp. N. ŠKALABRIN, Biskupijska sinoda, u: *Bogoslovska smotra* 69 (1999), br. 1, str. 73-89.

⁴³ Usp. G. FELICIANI, Corresponsabilità ecclesiale nella struttura gerarchica della Chiesa, u: J. BEYER, G. FELICIANI, H. MÜLLER, *Comunione ecclesiale e strutture di corresponsabilità*, str. 45.

potpunosti ove materije treba spomenuti i odredbe Zakonika koje se odnose na međusobno savjetovanje u važnijim stvarima između dijecezanskog biskupa, biskupa koadjutora i pomoćnog biskupa (kan. 407) i na ustanovu biskupskog vijeća, kad biskup prosudi da je to korisno, koje se sastoji od generalnih i biskupskih vikara, da bi se prikladnije potpomagala pastoralna djelatnost (kan. 473, § 4).

c) Župa

Na razini župe (*paroecia*) Zakonik propisuje dva vijeća:

- Ekonomsko vijeće, koje pomaže župniku u upravljanju župnim dobrima (kan. 537);
- Pastoralno vijeće za unapređenje pastoralne djelatnosti, ako je to prema sudu dijecezanskog biskupa prikladno, nakon što se posavjetuje s prezbiterkim vijećem.⁴⁴

d) Redovničke ustanove

Konačno, i u redovničkim ustanovama (*instituta religiosa*) postoji organizacija posebno široka i potanko opisana o suodgovornosti reguliranoj pravom, koja priznaje pojedinim vijećima pravo savjeta ili pristanka za izgradnju zajednice ujedinjene u Kristu »u kojoj se iznad svega traži i ljubi Boga« (kan. 619).

Zaključak

Valja cijeniti takvo bogatstvo i dubinu misli spomenutih kanonista, napose ako se to uspoređi s pristiglim pritužbama o lošem funkcioniranju tijela crkvenog sudjelovanja, često optuženih da su dala povoda za više formalno nego stvarno uključivanje vjernika u proces donošenja odluka unutar Crkve. Doista, usprkos vremenu koje je proteklo od završetka Drugog vatikanskog sabora i proglašenja novog Zakonika kanonskoga prava, stječe se dojam da je nedostajalo

---

⁴⁴ O župnim vijećima usp. N. ŠKALABRIN, Župna vijeća u Zakoniku kanonskoga prava, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 118 (1990), str. 170-171; N. ŠKALABRIN, Ekonomsko i pastoralno vijeće, u: *Bogoslovska smotra* 70 (2000), br. 1, str. 121-127; S. ZEC, Župno pastoralno vijeće i župno ekonomsko vijeće u Zakoniku kanonskoga prava, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 124 (1996), str. 271-274; M. NOVAK, Mjesto i uloga župnog pastoralnog vijeća, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 124 (1996), str. 275-277; B. Z. ŠAGI, Župna pastoralna vijeća i njihov problem danas, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 124 (1996), str. 278-282. Odredbe se za župna vijeća nalaze u: *Obavijesti* (1988), str. 132-135 i u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 124 (1996), str. 286-287.

odgovarajućeg zalaganja za produbljenje teoloških temelja suodgovornosti i njihovih pretakanja u pastoralne strukture. S jedne strane, neki su gajili pretjerana očekivanja, krivo tumačeći smisao suodgovornosti i zahtijevajući da se u životu Crkve primijene pravila modernih političkih demokracija; s druge smo se strane ograničili u tolikim slučajevima samo na osuvremenjivanje fasade, zanemarujući stvarne potencijale tih tijela. Treba priznati da se, barem na ovom području, samo djelomično ostvarila želja Ivana Pavla II., izrečena u Apostolskoj konstituciji proglašenja Zakonika *Sacrae disciplinae leges*, koji je želio novi Zakonik kao »veliki napor da se sam taj nauk, to jest saborska ekleziologija, prenese na kanonistički govor«. ⁴⁵ Ipak je svima jasno da institucionalna ostvarenja sačinjavaju konkretnu provjeru djelotvornosti načelnih tvrdnja.

Navedeni su autori svjesni da biskupijska i župna vijeća doživljavaju razdoblje očitih teškoća. Ipak, smatramo da bi pasivno prihvatanje lošeg funkcioniranja ili, još gore, potpuno odricanje od njihovog ostvarenja, dovelo do praktičnog sloma jednog od značajnijih zahtjeva obnove sadržanih na Drugom vatikanskom saboru. Ono što se odmah zahtijeva jest akcija formiranja vjernika za značenje crkvenog zajedništva i iskrena raspoloživost pastira za aktivno uključivanje zajednice u izradi odlučujućih procesa, ispravno se služeći institucionalnim sredstvima predviđenim normativom koja je na snazi. ⁴⁶

Svakako ostaje nedvojbeno tvrdnja da točno poznavanje crkvenih saborskih dokumenata i njihovih doktrinarnih tumačenja predstavlja prijeko potrebnu pretpostavku da se saberu potencijali koji se nalaze u normativi Zakonika o tijelima sudjelovanja i suodgovornosti u Crkvi i da se privedu svom ostvarenju.

---

⁴⁵ IVAN PAVAO II., Zakone svete stege, u: *Zakonik kanonskoga prava. Proglašen vlašću pape Ivana Pavla II.*, s izvorima, Glas Koncila, Zagreb, 1996, str. XXIX.

⁴⁶ Usp. M. RIVELLA (ed.), *Prefazione*, str. 10.

**CODEX ON SHARED RESPONSIBILITY AT DIOCESAN
AND PARISH LEVELS**

Nikola Škalabrin

*Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb – Theology in Đakovo
Đakovo, Croatia*

Summary

If we check the index of the Documents of the Second Vatican Council and the Codex of Canon Law, we'll be surprised at the fact that the term "shared responsibility" is not even mentioned in either of them. Nevertheless, we should point out that the destiny of this expression is basically connected to the ecclesiology of communion, which is the central and fundamental thought of the Council documents. The Church stands for communion, which means that it has to include participation and shared responsibility of the faithful. The author states the thoughts of the respectful canonists whom we owe various opinions on the implications of shared responsibility in the ecclesiology of communion. We also owe them the designation of the starting points they use to describe the functions and limits of the structures of shared responsibility. From the author's point of view, the exact understanding of the ecclesiastic council documents and of the interpretations of their doctrines represents the necessary requirement needed for gathering the potentials included in the normative provisions of the Codex on the bodies of participation and shared responsibility within the Church.

Key words: *communion, shared responsibility, responsibility, synodality, decision making, bodies of participation and shared responsibility, diocese, parish.*